

Cùm ad tuendam Imperii Romani dignitatem plenæ singulari prudentiâ leges à reip. moderato-ribus constitutæ sunt, tum illa certè præstantissi- ma, quòd in largiendis honoribus non tam generis, quàm virtutis haberetur ratio: Ut nobiles viri re- pulsæ meriti, ignobiles gloriæ desiderio ad magna quæque accenderentur. Lejay.

CAPUT II.

DE TROPIS.

TRopus est verbi vel sermonis à propria signi- catione in alienam cum virtute mutatio. Ut cùm dicimus, *latas segetes*: Verbum *latus* ab ho- mine ad segetes transfertur.

Sunt autem tropi numero undecim: in uno ver- bo septem: videlicet Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Antonomasia, Catachresis, Metale- psis, Onomatopœia. In pluribus, quatuor: Alle- goria, (cui addi potest Ironia) Periphrasis, Hy- perbaton, & Hyperbole.

ARTICULUS I.

DE METAPHORA.

Questio I. Quid est Metaphora?

R. Metaphora, latinè translatio, est, cùm ver- bum, propter similitudinem transfertur ad rem si- gnificandam, quam propriè non significat, ut, si de
homine

homine irato, propter similitudinem, quam habet cum igne, dicas, *ardet irâ.*

Utatur autem verbo translato, vel quia proprium deest; ut, *gemmant vites, homo durus & asper.*

Vel quia translatum est significantius: ut, *in-
oensus irâ, inflammatus cupiditate, lapsus errore.*

Vel quia decentius & ornatius: ut, *lumen orationis, flumen eloquentia.*

Causa, cur delectemur verbis translatis, five Metaphoris, quamvis adsint propria, est, quod translatio sit similitudo ad unum verbum contracta: similitudine autem mirificè capiuntur animi. Differunt tamen similitudo & Metaphora, quod illa unum alteri compareret; ut, *furis adistar Leonis*; hæc pro re ipsa ponat, ut, *furit Leo truculentus*, pro homine.

Questio 2. Quotuplex est Metaphora?
R. Quadruplex.

I. Cùm ab animali ad animal fit translatio: ut, *dicis, hominem latrare, rudere, ogganire.*

II. Cùm inanima pro inanimis sumuntur: ut, *concentu virtutum nihil est suavius: ad clavum recip. sedet: amicicia vinculo ligamur.*

III. Cùm pro rebus animatis inanima: ut, *duo fulmina belli, Scipiades: stipes est, immota rupes est.*

IV. Cùm animata pro inanimis, ut, *accipiens sonitum saxi de vertice Pastor.* Vertex enim de hominis summa parte propriè dicitur. Tale est, *ingunt tonitrua, reboant tormenta, &c.*

Mira

Mira sublimitas in Metaphoris est , quando re-
bus vitâ & sensu carentibus animos & actus da-
mus. Cicero : *Quid tuus ille districtus in acie
pharsalica gladius agebat ? cuius latus ille tuncro pe-
tebat ? Qui sensus erat armorum tuorum ?*

Questio 3. Quæ maximè vitanda sunt in me-
taphora ?

R. 1. Ne sit humilis. Ut, *saxea verruca*, pro Saxo.

2. Ne sit audacior , quàm res postulat , ut , *tem-
pestas commessationis* , pro immoderato convivio ;
gristonitru , pro clamore. Quod si vereâre ne pauld
durior translatio esse videatur , mitigatur non
nihil audacia , dicendo : *liceat sic loqui ; ut ità dicam*.
Propè. *Quasi*. Ità Cic. *Mortuo catone pupillum* , ut
ità dicam , *relictum esse senatum*.

3. Ne longè simile petatur : ut , *syrtis Patri-
monii* , *charybdis bonorum*. Potiùs scopulum patri-
monii & voraginem bonorum dixerim ; cum hæc
notiora sint istis.

4. Fugienda est dissimilitudo : Unde non dic
cum Ennio , *cali ingentes fornices*.

5. Non sit frequens & immodicus metaphoræ
usus , qui orationem potiùs obscuret , quàm illu-
stret.

6. Non omnia , quæ poëtis conceduntur , ora-
tori concessa sunt. Orator non dicat , *aves pennis
remigare*.

Nota bene : Ad Metaphoram pertinent symbo-
la , emblemata , & cætera id genus : Quæ ne tyrones
initio detineant , vitum est peculiari capite post fi-
guras distinguere ,

ARTICULUS II.

DE

SYNECDOCHE.

Synecdoche, latinè intellectio, est tropus, quo unum ex altero intelligitur. Fieri id octo modis potest.

I. Si ponatur Pars pro toto; ut *puppis* pro navi; *micra* pro ense; *tectum* pro domo. Tunc enim ex parte intelligitur totum.

II. Si ponatur totum pro parte. Virg. *Fontemque ignemque ferebant*, id est, partem aquæ ex fonte Virg. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim*, id est: Parthi aquam bibent ex Arari, Germani ex Tigri.

III. Si unus pro pluribus. Ut, *hostis habet muros: Romanus pro alio victor. Miles Casareus Turcarum exercitum fudit.*

IV. Si plures pro uno. Ut, *oratores visi sumus. Nos Dei gratiâ, &c.*

V. Si ponatur genus pro specie; seu nomen generale pro speciali. Ut, *ales* pro Aquila. *Bellua* pro Leone.

VI. Si species pro genere. Ut, *fus sabellicus, vinum creticum, marmor parium*, pro quovis alio sue, vino & marmore.

VII. Si materia, ex qua facta est res, ponatur pro ipsa re. Ut, *ferrum* pro gladio, *aurum & argentum* pro pecunia.

VIII. Si

VIII. Si ponantur antecedentia pro consequentibus. Virgilius. *Albescere calum incipit, id est, fit dies.* Item, *aratra referunt suspensa iuvenco, id est, ingruit meridies, aut etiam nox.*

ARTICULUS III.

D E

METONYMIA.

Metonymia, seu transnominatio, est tropus, in quo ponitur vel causa pro effectu, quod fit, cum author vel inventor rei, pro re ipsa ponitur; ut, *legi Platonem*, id est, ejus libros; *Dona laborat Cereris*; id est panis seu frumentum, cujus inventrix dicitur Ceres; Ita *Mars* pro bello; *Bacchus* pro vino; *Vulcanus* pro igne ponitur.

Vel effectus pro causa, ut cum *scelus comprehensum* dicimus, pro scelerato: Cum *mæstum timorem, tristem senectutem, pallidam mortem* appellamus.

Vel continens pro contento, ut, *Roma* pro Romanis, *seculum felix*; pro hominibus istius seculi.

Vel possessor pro re possessa. Virg. *Fam proximus ardet Ucalegon*, id est, ejus Domus.

Vel signum pro re, ut, *fascis*, pro magistratu; *toga* pro pace; *sagum* pro bello.

ARTICULUS IV.

DE

ANTONOMASIA, & ONOMATOPOEIA.

Antonomasia, latinè pronomination, est tropus, qui ponit aliud, pro nomine. Ut, *Everfor Carthaginis*, pro Scipione: *Romana Eloquentia Princeps*, pro Cicerone. *Regius Vates* pro Davide. *Doctor Mellifluus* pro Bernardo. *Sapiens* pro Sotomone. *Philosophus* pro Aristotele.

Quod si talia non pro ipso nomine posueris, sed nomini addideris, Antonomasia non est, sed Epitheton. Ut: *Magnum illud Africalumen Augustinus*.

Onomatopœia est fictio nominis, ad rem significatam, quâdam soni similitudine accedentis. Ut *mugitus, sibilus, murmur, vagitus, &c.*

ARTICULUS V.

DE

CATACHRESI, & METALEPSI.

Catachresis est, cum verbo simili vel propinquo utimur pro certo & proprio. Ut, cum dicimus, *vires hominis breves; longum consilium; gravis oratio; equum edificant*. Differt à metaphora, quod sit audacior, licet non sit impudens.

Meta-

Metalepsis sive transumptio est tropus, qui ex alio in aliud veluti viam præstat: ut, post aliquos menses, hyemes, soles; id est, post aliquot annos aut dies. Nam ex messe intelligitur autumnus, ex autumno annus; ex sole dies.

Virgilius. *Post aliquot, mea regna videns mirabor, aristas.* Id est, post aliquot annos.

Tropus rarissimus & maximè improprius est.

ARTICULUS VI.

D E

ALLEGORIA.

Allegoria latinè inversio, tropus est, qui aliud verbis, aliud sensu ostendit. Dici potest continuata metaphora: Metaphora enim unico fit verbo, Allegoria pluribus. Unde ubi de homine simplice dixeris, *ovis est*, habes metaphoram; Dic, *ovem rapaci lupo commisisti*, & allegoriam feceris.

EXEMPLA ALLEGORIARUM EX CICERONE.

Miror, querorque, quoniam hominem ut à perfundare alterum verbis velle; ut etiam navem perforet, in qua ipse naviget.

Tu cum in hoc ulcere unguis existeres, nonne fuit eò major adhibenda medicina, que malum sanare posset?

Quod conceptum resp. periculum paravit, consilio discutiatur & comprimatur.

¶

Responde

Respondit, si quod esset in suas fortunas incendium excitatum, id se non aquam, sed ruinam restincturum.

Quod fretum, quem Euripum tot motus: tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes? Et quantos aestus habet ratio comitiorum? Dies intermissus unus, aut nox interposita saepe perturbat omnia, Et totam opinionem parva nonnunquam commutat aura rumoris.

Neque tam fui timidus, ut, qui in maximis turbulentiis ac fluctibus reipublice navem gubernassem salvamque in portu collocassem, frontis tua nubeculam aut collega tui contaminatum spiritum perhorrescerem: Alios ego vidi ventos, alias prospexi animo procellas, alius tempestatibus non cessi.

Noli tam esse injustus, ut cum tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros rivulos etiam amicis praeterclusos esse oportere.

Periculum residebit Et erit inclusum penitus in venis atque in visceribus reip.

Ruere illa non possunt, ut haec non eodem labefacta, a motu concidant.

Ceteras tempestates Et procellas, in illis duntaxat fluctibus concionum, semper Miloni putavi esse subeundas.

In his aliisque Tullii Allegoriis vides, translata verbis simplicibus & propriis misceri oportere, ne allegoria in obscurum aenigma transeat.

Cavendum etiam, ne, ubi ab aqua ceperis, in igne defluas; ut, si diceres, magnis invidia fluctibus conflagravi.

ARTICULUS VII.

D E
I R O N I A .

Ironia, quam illusionem vocant, est, cum non solum aliud sentu, aliud verbis, sed etiam contrarium ostenditur. Ut, *O praeclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!*

Facile advertitur, oratorem ironice & illusorie loqui, vel ex ipso pronunciandi modo, vel ex disconvenientia verborum cum re vel cum persona, de qua fit sermo.

Sicut autem ironia cum pluribus verbis constar, refertur ad Allegoriam; ita ad metaphoram, si uno: ut, si de homine deformi dicas; *O Narcisse!*

ARTICULUS VIII.

D E
P E R I P H R A S I & H Y P E R B A T O .

Periphrasis est, cum pluribus verbis id, quod uno aut paucioribus dici potest, explicatur. Ut, *ille, a quo vitam accepisti, id est, Pater. Virg. Tempus erat, quo prima quies mortalibus agris incipit. Id est, erat nox.*

Frequentissime hoc tropo utuntur Poetae atque
B 3 impri-

Imprimis ad explicandum tempus, locum, &c. Orator verò si, quæ brevius dici poterant, sinè ornatu fusiùs deduxerit, *Perisologia*, id est, superflua loquacitas, dicitur.

Hyperbaton est tropus, qui, cum decore, verborum perturbat ordinem. Ut, *mecum, tecum, quibus de rebus.*

Poëtæ etiam syllabarum divisionem faciunt, ut *quò-te-cunque feres: Septem-subjecta-trioni.*

ARTICULUS IX.

DE

HYPERBOLE.

Hyperbole est tropus, quo res supra veritatem augetur aut minuitur. Ut, *facies nive candidior, homo ventis celerior, homo triobolatis, vix ossibus hærens.*

Cicero frequentissimè Hyperbolas adhibet tam in laudem, quàm vituperium. Tales sunt pro lege Manil. *In his locis Pompejum sicut aliquem non ex hac urbe missum, sed de celo delapsum intuentur.*

Ibid. *Extremâ pueritiâ miles fuit summi imperatoris: Sæpius cum hoste confligit, quàm quisquam eum inimico concertavit: plura bella gessit, quàm ceteri legerunt, &c.*

Pro Marco Marcel. *Nullius tantum est flumen genii, nulla dicendi aut scribendi tanta vis, tantæque copia, quæ non dicam exornare, sed enarrare Cæsaris res tuas gestas possit.*

Ibid

Ibid. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio: ipsam victoriam vicisse videris, cum ea ipsa, que illa erat adeptas, victis remisisti.

Pro domo. Ille gurges avaritiæ, hehluatus reip. sanguinem, ad calum extruxit villam visceribus erarii.

In Antonium. Que charybdis tam vorax? Charybdim dico, que si fuit, fuit animal unum: Oceanus medius fidius vix videtur tot res tam dissipatas, tam distantibus in locis positas tam citò absorbere potuisse.

Pro Milone. Non potest dici satis, ne cogitari quidem, quantum in illo sceleris, quantum exitii lateat.

Pro Cornædo. Faciem considerate. Nonne ipsum caput, & supercilia illa penitus abrasa olere malignitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum, ex fraude, fallacia, mendaciis constare totus videtur? Qui idcirco capite & superciliis semper est rasus, ne nullum quidem pilum viri boni habere videatur.

CAPUT III.

D E

FIGURIS VERBORUM.

Figura est conformatio quædam orationis, remota à communi & primùm se offerente ratione, sive, est ornatus quidam sermonis supra vulgarem loquendi modum.